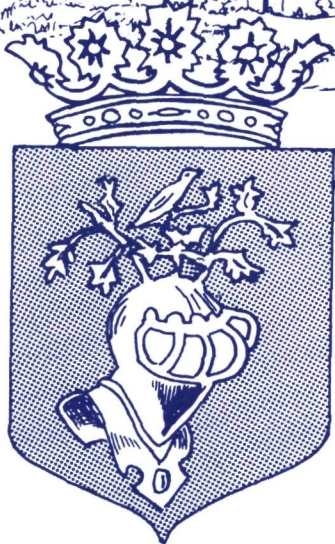

Helmonds Heem

HEEMKUNDEKRING
HELMOND
PEELLAND

Helmonds Heem is een uitgave van de Heemkundekring
Helmond-Peelland. Het blad verschijnt viermaal per jaar.

Uitgave van dit tijdschrift is slechts een van de activiteiten
van Heemkundekring Helmond-Peelland. Andere activiteiten
zijn onder andere toponymie, genealogie en archeologie.

De Heemkundekring hoopt door middel van haar activiteiten
het Helmondse Heem te beschermen.

Belangstellenden zijn in onze vereniging natuurlijk van harte
welkom.

ISSN 0166 - 3585

Uitgave

van Heemkundekring

Helmond-Peelland

Opgericht 24 mei 1948

September 1987 - Nr. 3

*****

Inhoud:

Museumnieuws 3

Helmondse artsen, apothekers en vroedvrouwen tot 1900 - Deel 4 5

J.van der Heijden

De omzetting van Machinefabriek E.H.Öegemann te Helmond in een naamloze vennootschap (1889) 16

Giel van Hooff

Onze waterwegen 28

Jan Zeeuwen

*****

**EIGENDOM
HEEMKUNDEKRING
HELMOND-PEELLAND**

3-Maandelijks Tijdschrift

Sekretariaat en abonnementen:

J.Vincent, Gooisehof 164,
Helmond - Tel.04920-40707

Redaktie:

Geert-Jan v. Bussel
Sanne Vonk
Jan Zeeuwen

Redaktie-adres:
Dennehoutstraat 9 -tel.33236
5706 XS Helmond

Typewerk: mevr.v.Mierlo
Mierlo

Kringlidmaatschap, inkl.
abonnement f 25.- per jaar
Abonnement zonder kring-
lidmaatschap f 15.- per jaar

Penningmeester:

H.v.Laarhoven, Steenweg 59
5707 CE Helmond

Giro 26.41.099
Amrobank, Helmond
rek.nr.48.80.23.300

MUSEUMNIEUWS I

Midden tijdens de Tachtigjarige Oorlog, op 4 juli 1587, overkwam Helmond een ernstige oorlogsramp. Op die dag werd de stad door Staatse troepen onder leiding van Philips van Hohenlohe ingenomen en, zoals wel vaker voorkwam na een dergelijke verovering, geplunderd en in brand gestoken. De gevolgen waren rampzalig: bijna heel Helmond werd in de as gelegd. Slechts enkele huizen in de Kerkstraat en de toren van de St. Lambertuskerk bleven gespaard. Het duurde jaren eer de stad herbouwd was. Het kasteel van Helmond, dat door de belegeraars niet kon worden ingenomen, werd op geen enkele wijze door de brand bedreigd.

Deze, voor Helmond ingrijpende gebeurtenis, die deze zomer precies 400 jaar geleden plaats vond, vormde de aanleiding tot de expositie 'Niet in rook opgegaan-4 eeuwen Helmond na de brand van 1587', die van 19 juli tot en met 20 september 1987 in het kasteel van het Gemeentemuseum Helmond te zien was.

Niet alleen aan de historische gebeurtenissen op en rond 1587 werd aandacht besteed ook werd er ingegaan op de brandbestrijding van die tijd. Deze was toen zeer gebrekkig; meer dan wat emmers, bijlen en ladders had men niet. Hier kwam pas in de tweede helft van de 17e eeuw verandering in toen Jan van der Heiden zijn brandspuit introduceerde. Welke de voordelen van deze brandblusser waren, werd op de expositie uitgelegd. De Helmondse brandweer kreeg pas in de 18e eeuw de beschikking voor een dergelijke spuit.

Ondanks het feit dat Helmond in 1587 bijna volledig in de as werd gelegd, bleef de stad toch bestaan en is, sinds de 19de eeuw, steeds groter geworden. Hieraan hebben ondermeer het graven van de Zuid-Willemsvaart (1826) en de aanleg van spoor- en tramlijnen en wegen in het derde kwart van de vorige eeuw veel bijgedragen.

Deze hadden namelijk een gunstig effect op de ontwikkeling van de industrie in Helmond. Op de expositie werd hieraan ook aandacht besteed. Ook in de 20ste eeuw bleef de stad gestaag groeien. Op dit moment heeft Helmond een inwonerstal van zo'n 63.000 en is daarmee de vijfde stad van Brabant. Hieraan heeft vooral het feit dat Helmond sinds 1980 de status van Groeistad heeft en de annexatie van de randgemeenten Stiphout en Mierlo-Hout zeer veel bijgedragen. Hoewel Helmond in 1990 geen Groeistad meer zal zijn, is de Gemeente nu reeds bezig met plannen voor de toekomst. Ook voor deze recente ontwikkelingen op het gebied van de stadsuitbreiding van en het bouwen in Helmond werd, evenals voor enkele toekomstplannen, op de tentoonstelling ruimte vrijgemaakt.

Ook de brandweer van deze stad kreeg de nodige aandacht.

Na een reorganisatie in 1902 nam de professionaliteit van dit vrijwilligers-corps meer en meer toe. Hoewel tijdens de Tweede Wereldoorlog een beroepscorps werd opgericht, bleef het kunnen terugvallen op goede getrainde vrijwilligers altijd noodzakelijk. Daarnaast hadden en hebben vele Helmondse bedrijven een eigen brandweer.

Uitgaande van de vurige gebeurtenissen van 4 juli 1587 werd aan de hand van de meest uiteenlopende voorwerpen zoals ondermeer prenten, (bouw-) tekeningen, archiefstukken, schilderijen, wapens, brandspuiten, oude en nieuwe blusmaterialen, maquettes, plattegronden, (oude) foto's en kostuums een stukje van de geschiedenis van Helmond belicht.

MUSEUMNIEUWS II

Bij het museum is nog steeds een kleine catalogus te verkrijgen betreffende de expositie over het bioscoopwezen in Helmond. Aanschaf hiervan is zeer aan te raden. Kosten f.2,50

I P P O C R A T E S

HELMONDSE ARTSEN, APOTHEKERS EN VROEDVROUWEN TOT 1900.

Deel 4.

J. van der Heijden.

(eerdere afleveringen in deze serie verschenen in het decembernummer 1985, het maartnummer 1986 en het maartnummer 1987.)

60. *Amandus Hubertus van Moorsel*

1829-1831. M.D.

geboren 1796 te Helmond

overleden 1831 te Helmond

Amandus Hubertus was een broer van geneesheer Franciscus, nummer 55 van de lijst, en een zoon van Franciscus van Moorsel, nummer 45. Hij promoveerde te Leiden in 1829, legde daarna zijn rectoraat van de Helmondse Latijnse school neer en hield zich verder alleen bezig met zijn artsenpraktijk. Wellicht had hij al voor zijn promotie een praktijk; dat is momenteel niet duidelijk. Vanaf 1829 declareert Van Moorsel kosten bij de gemeente Hel-

mond i.v.m. de verzorging van armen (1). Na zijn overlijden was er nog één medisch doctor in de gemeente (A.Konings) (2).

(1): Notulen gemeenteraad 17 febr. 1831. Het betreft de ingekomen rekeningen van de artsen A.H. van Moorsel - over 1829 en 1830 -
A. Konings - over 1830 - en van G. de Ruiter.

(2): Notulen gemeenteraad 29 november 1831.

Literatuur: J. Heeren: Biografisch woordenboek Helmond, blz. 156.

61. *Franciscus Carolus Innocentius Hermans*. ca.1831-
1832.M.D.

geboren 1796 te Diest
overleden 1832 te Helmond (1)

Op de advertentie, die het gemeentebestuur plaatste na het overlijden van A.H. van Moorsel voor de functie van armendokter kwam o.a. een reactie van de op dat moment in Lieshout praktiserende medisch doctor Hermans. Overwegende dat Hermans " al veel in deze gemeente wordt gebruikt, met name door de meest aanzienlijke families" werd besloten met hem te gaan onderhandelen over de voorwaarden. Gemeente en geneesheer werden het eens (2). Dokter Hermans stierf aan de toen in Helmond heersende "kwaadaardige koorts " (3).

(1) 9 maart, akte 65.

(2) Notulen gemeenteraad 10 december 1831 en 30 Jan. 1832.

(3) J. Heeren, Biografisch woordenboek Helmond, blz.116.

62. *Johannes Commandeur*

1832-1835 M.D.

geboren 1808 te Opmeer. (N.H.)

Johannes Commandeur promoveerde te Leiden in maart 1832. Hij vestigde zich daarna in Helmond. Het gemeentebestuur kwam met hem tot overeenstemming over de geneeskundige hulp aan de armen. Er zijn declaraties daaromtrent te vinden over 1832 en 1833 (1). In 1835 is Commandeur nog in Helmond. In februari van dat jaar werd hij op de lijst van kiesgerechtigden geplaatst (2). Bovendien is hij in dat jaar nog ingeschreven in het patentregister (3) en huwde hij op 29 mei met de 23 jaar oudere Anna van Liempt. Rond 1850 is Commandeur in Den Bosch werkzaam (4). Over het jaar van vertrek uit Helmond is vooralsnog niets bekend.

(1) Notulen gemeenteraad 18 en 24 april 1832, 3 juli 1833 en 14 april 1834.

(2) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr.33.

(3) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr. 57, volgnr. 170.

(4) Plakkaat met o.a. een lijst met medici in Noord-Brabant ca. 1850.

63. *Petrus Bijnen.* ca. 1832-1844. geneesheer
apotheekehoudend.

geboren 1808 te Waalre
overleden 1844 te Helmond (1)

Volgens Jac. Heeren was Bijnen vanaf 1830 in Helmond werkzaam (2). In de bronnen heb ik echter geen stukken over Bijnen uit de jaren 1830 en 1831 aangetroffen. Van daar dat als beginjaar ca. 1832 is aangehouden. In het archief van notaris A. van Bochoolt bevindt zich de boedelbeschrijving, opgemaakt na het overlijden van Bijnen. Betrekking hebbend op zijn beroep staan de volgende zaken beschreven:

- eene partij boeken handelende over de vezels en heelkunde, geschat op f 17,50 met een koffer
- eene volledige apotheek als flessen, potten, gewigten en vijzels, geschat op f 50,-
- eene partij verlos- en chirigukale instrumenten, geschat gezamentlijk op f 15,- (3).

(1) 26 januari 1844.

(2) J. Heeren, Ziekenverpleging IV, in Zuidwillemsvaart 6 aug. 1927.

(3) Notariële archieven Helmond inv. nr. 173, akte 83, d.d. 23 april 1844.

64. *Michael Konings.* 1833-1865. apotheekhoudend
genees- en
heelmeester.

geboren 1808 te Helmond
overleden 1865 te Helmond (1)

Michael/Michiël Konings was een zoon van dokter Antonius Konings, die onder nummer 52 is beschreven. Volgens Heeren nam Michiel de praktijk na het overlijden van zijn vader in 1833 over (2).

In de patentregisters van o.a. 1862 - 1864 staat als beroep van Konings " genees- en heelmeester met een apotheek voor eigen gerief ". Een groot aantal jaren werd hij door de gemeenteraad belast met de geneeskundige hulp aan de armen.

15 juni 1869 kreeg Francisca van Kraay, de weduwe van Michiel Konings, vergunning om een tabak- en snuiffabriek op te richten op het perceel D 641, dat lag in de Kerkstraat recht tegenover het Ned.-Hervormd kerkje waar nu flatgebouw "De Veste" staat (3). Haar zonen Antoon en Alphons, beiden tabaksfabrikanten, vestigden in november van dat jaar in Helmond (4).

(1) 6 februari 1865, akte 31.

(2) J.Heeren, Biografisch woordenboek Helmond, blz.135.

- (3) Archief Helmond 1811 - 1912, voorl.inv.nrs. 466 en 467.
- (4) Bevolkingsregister 1860-1880, deel B fol.326.

65. *Piet van Moorsel.* 1835. M.D.

Slechts op één plaats ben ik tot nu toe deze van Moorsel tegengekomen, nl. in de lijst van kiesgerechtigden uit 1835. De door hem te betalen belastingaanslag bedroeg f 70,11½, een relatief hoog bedrag (1).

- (1) Archief Helmond 1811 - 1912, voorl.inv.nr.33. Ter vergelijking: de aanslag voor Commandeur bedroeg f 51,49½ en die voor de Ruiter f 33,46.

66. *Leonardus Cornelis Everardus Eusebius Fock.*

1839 - 1841. M.D.

geboren 1815 te Utrecht.

In 1839 promoveerde Fock in Utrecht tot medicinae doctor. In datzelfde jaar vestigde hij zich in Helmond. Medio 1841 verhuisde hij al weer naar Amersfoort (1). Uit zijn Helmondse periode zijn vrijwel alleen stukken over een mislukte poging met P. Bijnen tot het gegund krijgen van de armenpraktijk over 1840-1841 te vinden (2).

Eind juni 1841 werd t.b.v. Fock een - overigens niet bewaarde - volmacht door notaris Van Bocholt opgesteld (3).

- (1) Archief Gemeentelijke Archiefdienst Helmond, Inlichtingencorrespondentie nr. 382/76.
- (2) Notulen gemeenteraad 20 feb, 1 apr, 30 mei, 5 juni 1840;
Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr. 375 d.d. 1 oktober 1840.
- (3) Notariële archieven Helmond inv. nr. 290, akte 64 van repertorium 1841.

67. *Hendricus Johannes Antonius van der Heijden.*
1847- ca. 1867. M.C.D.

geboren 1809 te Eindhoven
overleden 1867 te Helmond (1)

Hendricus van der Heijden - zijn overige voornamen worden in de bronnen geregeld verwisseld - solliciteerde 17 januari 1847 vanuit Asten naar de betrekking van medisch doctor t.b.v. de armen te Helmond (2). In mei van het jaar erop schreef hij alweer zijn ontslagbrief als armendokter (3). Bij het samenstellen van de lijst van kiesgerechtigden in 1848 bleek o.a., dat van der Heijden voor meer dan de benodigde f 32,- was aangeslagen in de belastingen en dus op de kieslijst geplaatst mocht worden (4). Hendricus van der Heijden was getrouwd met Catharina A.P. Ramaer. Hij was een van de firmanten van W.G.J. Ramaer en co, firma van katoenen, linnen en wollen manufactures (5). Toen in 1867 een lijst opgesteld werd van de in Helmond aanwezige paarden met hun eigenaars oefende Hendricus van der Heijden geen beroep meer uit (6).

- (1) 9 november 1867, akte 156.
- (2) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr.389; d.d. 17 jan. 1847.
- (3) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr.393; d.d. 11 mei 1848.
- (4) Notulen gemeenteraad 2 november 1848. Van der Heijden was voor f 37,79½ aangeslagen.
- (5) J. Heeren, Biografisch Woordenboek Helmond blz.226 noot; opgericht 13 september 1859.
- (6) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr. 458 ongedateerd 1867.

68. *Wilhelmus Augustinus Theodorus Warren.* 1850-1860
M.C.O.D. (1)

geboren 1824 te Groningen

Warren kwam in november 1850 vanuit Harlingen in Hel-

mond wonen. De jonge arts was toen gehuwd en had een kind van een jaar oud (2)

Het gezin woonde tot ca. 1855 in de Veestraat op nummer 3, daarna een paar jaar op het adres Steenweg 14 en later nog in de Bindersestraat 71 (3).

Twee juli 1860 vertrok het gezin naar Doesburg. Warren heeft in zijn Helmondse periode vrijwel steeds een deel van de armenpraktijk verzorgd (4).

- (1) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr. 404,dd. 10 april 1851;

Warren heeft aan de prov. commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht zijn diploma tot M.D. laten zien, verkregen in Groningen op 28 april 1847. De commissie vraagt nog naar zijn verloskundig diploma.

- (2) Bevolkingsregister 1849-1860 deel B folio 3.

- (3) Bevolkingsregister 1849-1860 deel E folio 82.

- (4) o.a. notulen gemeenteraad 1850, 24 en 30 december; 1851, 28 maart en 31 december en 1852, 5 en 31 januari en 29 december.

69. *Arnoldus Johannes Vervoort.* 1851-1854. apothecar.
apotheker.
geboren 1811 te Eindhoven.

Het gezin A. Vervoort-Coolen kwam begin mei 1851 naar Helmond. Eerst werd een huis aan de Steenweg (nummer 12) betrokken, maar dochter Andrea werd - in maart 1852 - ingeschreven na haar geboorte op het adres Kerkstraat 173 (1). Vervoort en de Ruiter verleenden in 1854 hulp aan een drenkeling uit de Zuid-Willemsvaart (2) .

Vervoort vertrok weer naar Eindhoven vóór 1860, maar wanneer precies is uit het bevolkingsregister niet op te maken.

- (1) Bevolkingsregister 1849-1860 deel E folio 13 en deel B folio 185.

- (2) Gemeenteverslag over 1854 hoofdstuk 11; Charlus Meioen verdronk 17 september.

70. *Franciscus Albertus Hubertus van Hoeck*. 1862-1921

apotheker
drogist, bereider
van mineraalwater.

geboren 1838 te Helmond
overleden 1921 te Helmond

Frans van Hoeck behaalde in mei 1862 te Den Bosch zijn diploma's "apothekar" en "drogist" (1). Hij begon in zijn ouderlijk huis - met de luts - op de Markt een apotheek. Zijn vader Franciscus Hubertus (winkelier en goud- en zilversmid) en zijn broer Andreas Hubertus (bierbrouwer en mouter) oefenden een tijd lang tegelijkertijd hun beroep uit in hetzelfde drievoudige pand (2). In ieder geval in 1872/73 bereidde van Hoeck zelf mineraalwater (3). Zijn zoon Rudolphus Josephus Hubertus, geboren in 1880, werd hulpapotheker in het bedrijf. Hij nam na het overlijden van zijn vader in 1921 tien jaar lang de leiding van de apotheek op zich. Hoewel Van Hoeck sinds de dood van Ludovicus Cuypers: flinke concurrentie kreeg van apotheker Emile Steijns in de Veestraat (4) ondernamen ze ook gezamenlijk actie tegen het ongediplomeerd verkopen van zaken, die zij alleen zouden mogen verhandelen (5). Sinds 1978 is het archief van de dit jaar 125-jarige apotheek (Evers v/h) van Hoeck gedeponneerd bij de gemeentelijke archiefdienst Helmond.

- (1) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr. 474, d.d. 3 maart 1871; lijst van geneeskundigen etc. per 1 januari 1871.
(2) Patentregisters 1863-1866.
(3) Patentregister 1872/73 artikel 275.

- (4) Vanaf 1877 werd Steijns bij de patentbelasting hoger aangeslagen dan van Hoeck.
(5) Archief Helmond 1811-1912 voorl.inv.nr. 482 dd 25 maart 1873 en Archief Helmond 1811-1912 voorl. inv.nr.483 dd. 8 april 1873.

Literatuur: J. Verschueren, Een toekomst voor ons verleden, ook te Helmond.

71. *Everhardus Henricus Antonius Fritsen* 1863-1881.
plattelandsheermeester M.C.O.D.
geboren 1833 te Aarle-Rixtel
overleden 1881 te Oirschot

De aanduiding van het beroep van Fritsen in de archiefbronnen kan enige verwarring doen ontstaan. In de lijsten van de geneeskundigen staat hij steeds vermeld als plattelandsheermeester, die zijn diploma in Den Bosch ontving op 11 februari 1863. In de patentregisters van Helmond komt hij voor als plattelandsheermeester, genees- en heerkundige (1865), genees- en heermeester (1868), genees- en verloskundige (1879) en als genees-, heer- en verloskundige (1880). Everhardus Fritsen behaalde zijn doctorale titels in de genees-, heer- en verloskunde in het buitenland. In Januari 1881 liet de inspecteur voor het geneeskundig staatstoezicht voor Noord-Brabant en Limburg aan het gemeentebestuur van Helmond weten, dat Fritsen niet de bevoegdheid had om de verloskundige praktijk uit te oefenen, omdat doctorale titels in het buitenland verkregen, geen bevoegdheid gaven in Nederland de praktijk uit te oefenen (1).

Het gezin Fritsen kwam in maart 1863 in Helmond wonen en werd 27 augustus 1881 uit de bevolkingsregisters uitgeschreven. Fritsen c.s. vertrok naar Oirschot (2). Daar woonden o.a. de schoonfamilie van dokter Fritsen (Van Baar) en een andere verwante familie, Guljé (3).

Meteen na het vertrek van Fritsen uit Helmond vroeg

vroedvrouw P.H.Jonkergouw- v.d. Velden aan het gemeentebestuur salarisverhoging "met het oog op de uitbreiding van de armenpraktijk" (4). Fritsen is dus ongetwijfeld als verloskundige opgetreden.

Everhardus Fritsen is in Helmond nog op een heel ander gebied dan de geneeskunde actief geweest. Hij was mede-oprichter en eerste hoofdredacteur van Helmonds eerste krant, De Helmondse Courant, waarvan het eerste nummer verscheen op 24 januari 1880. Eerder al had hij een bundel fabelgedichten geschreven (5).

- (1) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr.514, dd. 10 jan. 1881.
- (2) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr.442, dd. 13 jan. 1863; staat van de ziekte-toestand in de gemeente over 1862. In kolom 27 staat geschreven: "Den 14 maart 1863 heeft zich als plattelandsheer-meester in onze gemeente gevestigd de heer E.H.A. Fritsen."
Bevolkingsregister 1880-1890 deel A folio 70(=Veerstraat wijk A nr. 40k)
- (3) A.M.Frenken, Genealogieën van eenige voornamen aan elkaar verwante Meijerijsche geslachten, blz. 10. Zie ook nummer 51 van deze lijst, te weten W.F.Guljé.
- (4) Archief Helmond 1811-1912, voorl.inv.nr.516, dd. aug. 1881.
- (5) In 1868 uitgegeven door Bots en Jansen te Helmond. De gemeentelijke archiefdienst Helmond is in het bezit van een exemplaar van deze "Nieuwe fabelen voor de Nederlandsche Jeugd". (archief klokkengieterij Petit en Fritsen inv.nr. 73. Zie ook inv.nr. 100.)

72. *Petrus Josephus van den Eijnden* 1866-1869 apothecar
apotheker

geboren 1836 te Weert
overleden 1869 te Helmond (1)

Petrus van den Eijnden kwam hier 13 april 1866 vanuit

Weert wonen. Eerst woonde hij even in bij blikslager Arnoldus van Dijk, maar hij verhuisde waarschijnlijk daags na zijn huwelijk met Ida van Oppen naar het bovenhuis Veestraat A nr.14 k. Het laatste driekwartjaar voor zijn overlijden woonde Van den Eijnden in het pand Markt 46 (2).

Van den Eijnden had zijn apothekersdiploma behaald in Maastricht op 28 april 1857 (3).

(1) 16 mei 1869, akte 41.

(2) Bevolkingsregister 1860-1880 deel A fol.10, 17 en 69.

(3) Archief Helmond 1811-1912, voorl. inv.nr. 467,
dd. 21 mei 1969.

wordt vervolgd.

*****

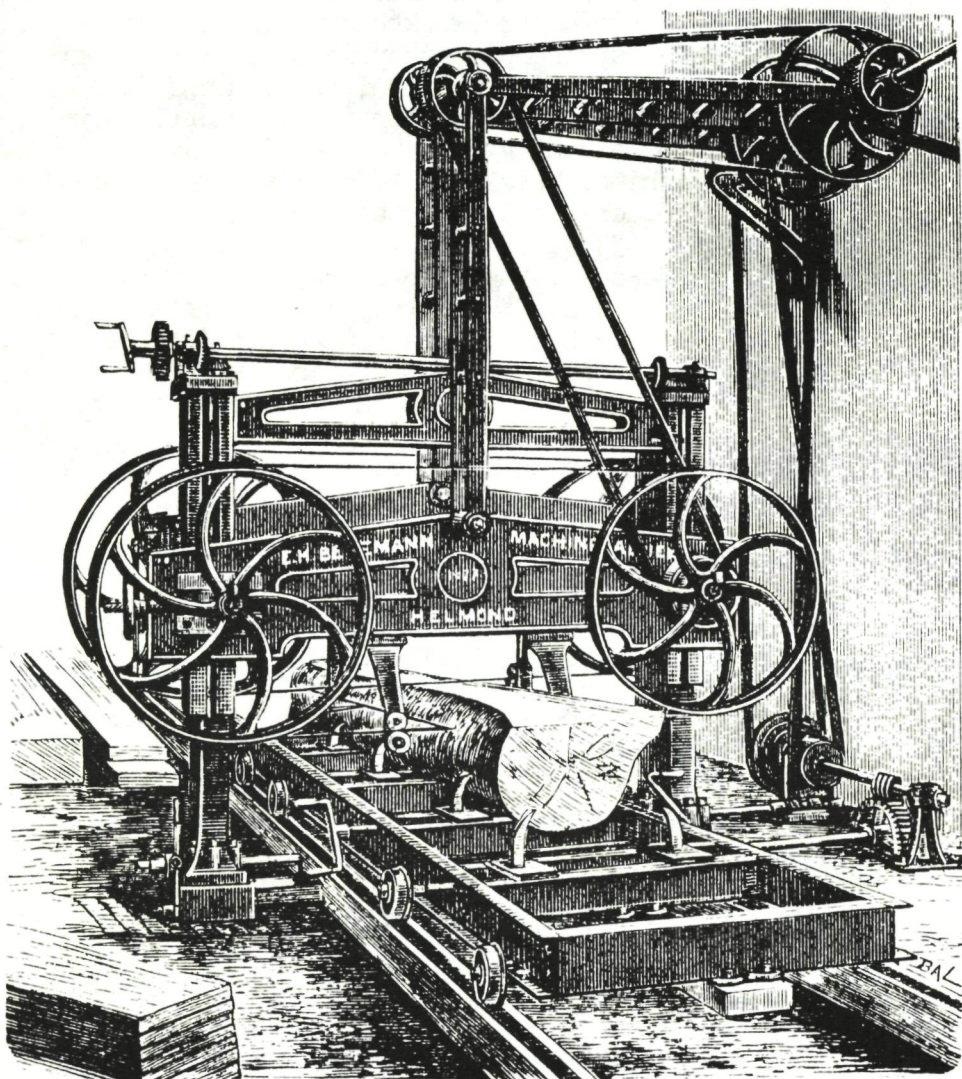
Begemann

Giel van Hooff

De omzetting van de Machinefabriek
van E.H.Begemann te Helmond in een
naamloze vennootschap (1889)

Over de geschiedenis van de firma Begemann, met name over de vroegste periode, zijn diverse publicaties beschikbaar. Het meest uitgebreide overzicht geeft de studie van A.P. van Goudoever, die als artikel in 'De Vlasbloem' is verschenen (1). Daarin wordt ook kort op de omzetting van het bedrijf van een privé-zaak in handen van E.H.Begemann in een naamloze vennootschap ingegaan. Op de achtergronden en de wijze van totstandkoming van deze omzetting gaat Van Goudoever niet in. Wat waren bijvoorbeeld de redenen voor E.H. Begemann om, na vijftien jaar, een mede-directeur aan te trekken en aandelen te nemen in zijn eigen bedrijf ? Was het makkelijk om de aandelen op de kapitaalmarkt geplaatst te krijgen en waar kwamen zij terecht ? Deze vragen zijn, bijna een eeuw na dato, zonder bedrijfsarchief, moeilijk te beantwoorden. Wellicht dat de oude paperassen van de firma Begemann binnen afzienbare tijd naar de gemeentelijke archiefdienst van Helmond verhuizen, maar zover is het nog niet. Gelukkig staat ons een andere bron wél ter beschikking. In het gemeentearchief van Amsterdam bevindt zich een collectie afkomstig van de familie Kam, waaronder bescheiden van I.B. Kam, die in 1889 mededirecteur van Begemann in de N.V. werd (2).

De correspondentie van I.B. Kam geeft ons helaas geen uitsluitsel over de totstandkoming van het eerste contact. De beide toekomstige directeuren verschilden twaalf jaar van elkaar. Ook hun carrières en werkkring liepen nogal uiteen. E.H. Begemann, geboren in 1848, was het type van een self-made man. Na de marinemachinistenschool te Hellevoetsluis maakte hij een korte loopbaan bij de marine.

Een bij Begemann geproduceerde horizontale lintzaag om hout te zagen. (Afgebeeld bij: R. Witte, Dubbele horizontale lintzaag. In: Tijdschr. Mij. t.b.v. Nijverh., 1879, blz. 438-444.)

In 1871 trad hij als bedrijfsleider in dienst van de ijzergieterij die de Duitse werktuigkundige Gustav Brückenhaus dat jaar in Helmond oprichtte. Na een jaar neemt hij, samen met een compagnon, het bedrijf over van Brückenhaus en twee jaar later is hij alleen eigenaar. Onder zijn leiding groeit het bedrijf uit tot een complete machinefabriek. In 1876 zijn een vijftientig tal arbeiders in dienst, begin 1889 zijn er dat zesentachtig (3). I.B. Kam, geboren in 1860, studeert na zijn HBS-opleiding te Schiedam aan de Polytechnische school te Delft waar hij in 1881 het diploma civiel en in 1882 het diploma bouwkundig ingenieur behaalt. Hij is de eerste jaren na zijn afstuderen vooral actief op bouwkundig terrein. Kam werkt als opzichter bij de bouw van villa's rond Amsterdam. In 1886 verschijnt er een boek van zijn hand over 'De verziening van onze woning'. Kam is als jong architect vooral betrokken bij de bouw van het buiten "Elswout" voor de familie van der Vliet Borsky te Bloemendaal. Het buiten wordt echter door overlijden van de opdrachtgever niet voltooid waarop Kam het architectenbureau Muysken te Amsterdam verlaat. In 1886 treedt hij in dienst van Van Marken's bedrijven, de Delftse gist- en spiritusfabriek. Daar is hij in het bijzonder belast met de uitvoering van de voorzieningen die van de N.V. 'Gemeenschappelijk Eigendom' uitgaan. Van Marken, een voor die tijd verlicht ondernemer, liet in dit kader o.a. een woningpark - het Agnetapark, genoemd naar zijn vrouw - voor hem en zijn arbeiders aanleggen. De ingenieur die de ontwerpen had gemaakt, ging weg en Kam solliciteerde omdat hij wel belangstelling had (4).

Begemann had niet alleen zakelijk, maar ook persoonlijke contacten met Van Marken. Via Van Marken leren Kam en Begemann elkaar kennen. Het was een periode van laagconjunctuur en voor civiel en bouwkundig ingenieur was het moeilijk om werk te krijgen. Wellicht dat Kam daarom op het aanbod van Begemann ingaat om mede-directeur te worden van de op te richten naamloze vennootschap. Temeer daar zij soortgelijke sociale denkbeelden erop nahielden.

Voor Begemann speelde misschien ook de achtergrond en kennis van Kam een rol bij de keuze om hem het partnerschap aan te bieden. Kam was als civiel ingenieur theoretisch op de hoogte van constructie- en bemalingswerken, twee terreinen waarop de machinefabriek van Begemann in toenemende mate actief was. (5)

DE ONDERHANDELINGEN. (6)

Begin januari 1889 zijn de besprekingen al een eind gevorderd. Uit een eerste brief in de collectie van Kam over dit onderwerp komen we te weten dat Begemann de zaak in een N.V. wil omzetten omdat ze te groot is geworden voor één persoon en er geen kinderen zijn die in termen vallen om hem op te volgen. Zoon Paul Begemann is in 1889 pas tien jaar oud. Uit genoemde brief d.d. 10 januari 1889 vernemen we dat Kam dan al een keer in Helmond is geweest om zich persoonlijk te oriënteren. Hij heeft aan dit bezoek een gunstige indruk overgehouden. De gewone handelsinformatiën bevestigen de goede reputatie van Begemann's bedrijf. En ook neef J.H.J. Kam, van de ijzerhandel Gebrs. Kam te Delfshaven, - een leverancier van Begemann -, heeft nooit problemen gehad met Begemann. Deze neef zal nog zorgen voor een introductie bij een Helmondse fabrikant die Begemann zeer goed kent. Ook deze introductie, waarover we geen nadere bijzonderheden vernemen, heeft de positieve indruk bevestigd, althans de onderhandelingen niet doen afbreken. Eind januari stuurt Begemann een concept-tekst voor de prospectus en de statuten van de N.V. in verband met de aandelenuitgifte. Kam geeft op 2 februari een reactie op deze teksten. Hij stelt daarbij voor om het aandelenkapitaal van f 300.000 tot f 150.000 te beperken, waarmee Begemann akkoord gaat. Nu deze zaken rond zijn en beide partners in principe tot overeenstemming zijn gekomen is de vraag hoe de aandelenuitgifte het beste kan geschieden. Kam vindt het dan nog niet wenselijk dat de circulaire door hem opgesteld en ondertekend wordt.

Begemann en Kam komen verder overeen om de inbreng van de eerste, de fabrieksgebouwen, terreinen en dergelijke, te laten taxeren door drie taxateurs. Daarvan benoemt ieder van de twee partners er één en deze twee kiezen dan samen een derde erbij. Kam stelt W. Fenenga van de Amsterdamsche Droogdok Maatschappij voor, Begemann komt met de namen van een vijftal kandidaten. Uiteindelijk vraagt Begemann M.G. Meerburg. Over de inbreng van Begemann ontstaat nog enig misverstand: bij de onderhandelingen is bepaald dat dit de f 110.000 niet te boven zal gaan. Bij het verdere verloop blijkt dat Begemann zijn inbreng zonder de voorraad en de machines in bewerking bedoeld heeft. Op 18 februari maakt Begemann een stuk op dat een regeling bevat voor de overdracht van zijn bezittingen. De materialen en bestellingen zullen naar boekwaarde ingebracht worden. Voor de bepaling van de waarde van de gebouwen en de inventaris zijn er de taxateurs.

DE AANDELENUITGIFTE.

Voor de uitgifte van de aandelen heeft Begemann in het begin contact gehad met zijn thuisbankier, het Helmondse bankiershuis Lotichius & Co. Hij acht dat van te weinig bekendheid om de plaatsing van de aandelen positief te beïnvloeden, temeer daar er in Helmond en omstreken geen beurskapitaal te vinden zal zijn. De vrijdag vóór de elfde februari hebben Kam en Begemann een ontmoeting met elkaar, waarbij zij blijkbaar overeenkomen dat Kam de plaatsing van de aandelen zal verzorgen en dat de prospectus alleen door Kam ondertekend zal worden. Kam polst hierover J. Boissevain, waarmee hij al eerder over zijn onderhandelingen met Begemann contact heeft gehad. Deze raadt hem aan om het bankiershuis van de Gebrs. Boissevain te Amsterdam aan. 20 februari stuurt

Kam zijn concept-tekst voor de prospectus naar Begemann, die hem per kerende post laat weten akkoord te gaan.

Enkele dagen later verschijnt de prospectus in druk, met als datum van ondertekening 25 februari. Het gaat hierbij niet om een openbare aandelenuitgifte. Slechts een beperkt geselecteerd aantal personen krijgt de prospectus met daaraan een inschrijvingsbiljet toegestuurd. Kam en Begemann dragen beide adressen van gegadigden voor. Verder is in de collectie Kam niets te vinden over de oplage van de prospectus en bestaat er ook geen lijst aan wie hij toegestuurd is. De prospectus bevat een beschrijving van de grondslag van de op te richten naamloze vennootschap, de machinefabriek van Begemann. De toestand van dit bedrijf wordt uiteraard nogal rooskleurig voorgesteld. Honderddertig arbeiders zijn er op dat moment werkzaam, terwijl volgens de opgave in het gemeenteverslag over 1889 het aantal personeelsleden (inclusief de gieterij) niet meer dan zevenentachtig bedraagt. Verder gaat de prospectus in op de ontwerp-statuten, waarbij vooral artikel 23, de verdeling van de overwinst (de winst na afschrijvingen) van de toekomstige aandeelhouders van belang zal zijn geweest. De aandeelhouders gaan uiteraard vóór bij de winstuitkering. Pas bij een overwinst van meer dan vijf procent van het kapitaal zal ook nog een klein deel van de winst daarbovenop voor het personeel bestemd zijn, uiteraard onder beheer van directie en commissarissen. Het achterliggende idee is dat ' zo de " zo noodige samenwerking tussen kapitaal en arbeid (let op de volgorde - red.) zeer kan worden bevorderd". De beide toekomstige directeuren bouwden wat dit betreft voort op een traditie die al een tijdlang binnen het bedrijf bestond, geheel in overeenstemming met de sociale ideeën en politiek van verlichte ondernemers in die dagen als de genoemde Van Marken. Niettemin is een dergelijke bepaling in de statuten van een N.V. uit die tijd niet erg gebruikelijk.

DE INTEKENING EN DE INTEKENAREN.

Vermoedelijk is de prospectus op de datum van de dagtekening ook direct verstuurd. De uitgifte schijnt goed te lopen. Na ruim drie weken zijn er, volgens schrijven van Begemann aan Kam, reeds dertig aandelen (à f 1000) geplaatst. Dit blijkt een misverstand te zijn. Uit een overzicht dat Kam enkele dagen later van de Gebr. Boissevarn ontvangt blijkt namelijk dat er dan pas op slechts zeventien aandelen is ingeschreven. Kam vindt dit een onvoldoende basis, plaatsing van minimaal twintig aandelen is voor hem een voorwaarde om daadwerkelijk tot oprichting over te gaan. Dit aantal wordt uiteindelijk op 9 april bereikt. In de maand daarna zullen zich nog een drietal intekenaren melden zodat uiteindelijk achttien personen, buiten Kam en Begemann als eerste aandeelhouders optreden. Op een eerste aandeelhoudersvergadering op 12 mei 1889 wordt het besluit tot oprichting der N.V. genomen (7). Uit de oprichtingsakte, opgemaakt op 21 augustus van dat jaar voor notaris B.A.J. Sassen te Helmond, blijkt dat er honderdzevenentachtig aandelen zijn geplaatst. Het maatschappelijk kapitaal is verhoogd van oorspronkelijk f 150.000 tot f 200.000.

Wie zijn nu de achttien aandeelhouders naast Begemann (153 aandelen) en Kam (10 aandelen)? We laten hieronder hun namen volgen, hun beroep en woonplaats, het aantal aandelen door hen genomen en hun eventuele relatie met Kam of Begemann (8).

- Johannes de Clercq van Weel, rechter arrondissementsrechtbank, Haarlem, 1 aandeel, relatie van echtgenote van Kam
- Annette Jeanne Henriette Boissevain, zonder beroep Haarlem, 1 aandeel, moeder van de echtgenote van Kam
- Gideon Maria Boissevain, idem, Amsterdam, 1 aandeel, neef van echtgenote van Kam
- Jan Boissevain, directeur Stoombootmaatschappij 'Nederland', Amsterdam, 2 aandelen, oom van echtgenote van Kam (9)
- Hester Boissevain, zonder beroep, Amsterdam 1 aandeel, tante echtgenote van Kam
- Hendrik Dolk, beetwortelsuikerfabrikant, Leur, 1 aandeel, relatie van vader Kam (10)
- Adriaan Gildemeester, lid 2e Kamer, Scheveningen, 2 aandelen, familie van echtgenote van Kam (11)
- Michael Coenvadus Maria de Groot, commissionair, Schiedam, 2 aandelen, (oude school-) vriend van Kam
- Henriette Adriana van Heukelom, zonder beroep, Amsterdam, 1 aandeel, oudtante van echtgenote van Kam
- Lodewijk Caspar van Heukelom, bankier, Amsterdam, 1 aandeel, familie van echtgenote van Kam
- Hendrik Coenraad Krauss, industrieel te Helmond, 2 aandelen, vriend van Begemann ?
- Hendrik Samuel van Lennep, assuradeur, Amsterdam, 1 aandeel, relatie van echtgenote van Kam
- Jacob Wijbrand Muller, redacteur woordenboek Nederlandse taal, Leiden, 1 aandeel
- Menzo Johannes Pijnappel, advocaat, Amsterdam, 1 aandeel, relatie van echtgenote van Kam
- Gerrit Postma, kunstschilder, Haarlem, 1 aandeel, waarschijnlijk relatie van Kam
- Eduard Nicolaas Rahusen, advocaat, Amsterdam, 2 aandelen, relatie van echtgenote van Kam
- Gideon Jeremias de Clercq, zonder beroep, Hilversum, 1 aandeel, neef van echtgenote van Kam
- Gerhard Goosen Geurt Canter Cremers, dijkgraaf/fabrikant, Culemborg, 2 aandelen (12).

SLOTBESCHOUWING.

Met de toenemende industrialisatie en de groei van de fabrieksmatige nijverheid neemt de behoefte aan kapitaal toe. Tot omstreeks 1890 is het echter een zeldzaamheid dat een industriële onderneming hiervoor de vorm van een naamloze vennootschap kiest. Het beperkte aantal naamloze vennootschappen in de industriële sector bestaat voornamelijk uit bedrijven met een gering aantal aandeelhouders, die vaak reeds zakelijke banden onderhielden. Van werving van aandeelhouders van buiten, laat staan notering op de beurs, is nog geen sprake.

In de Nederlandse machinenijverheid zijn vòòr 1890 maar een handjevol N.V.'s. Daarbij beschikken de drie grootste ondernemingen in den Lande, Van Vlissingen, 'Fijenoord' en 'De Atlas', over een uitgebreidere schare aandeelhouders. Van de middelgrote bedrijven (met meer dan vijftig werklieden) is Begemann een van de eersten die voor een omzetting in een N.V. kiest. Stork, met in die tijd vijf keer zoveel personeel, volgt in 1893.

Waarom Begemann juist in die tijd besluit om zijn bedrijf om te zetten in een N.V. komt uit de stukken in de collectie Kam niet helemaal duidelijk naar voren. Een van de mogelijke achterliggende redenen is, naar mijn idee, de aanpak van nieuwe produkten, (bemaling en grote constructiewerken) waarvoor begininvesteringen nodig waren. Juist op deze markten heerste in die tijd een felle concurrentie, waarbij buitenlandse bedrijven een danig woordje meespraken. Een tweetal voorbeelden van de concurrentie op deze terreinen leveren twee krantenknipsels die Begemann tijdens de onderhandelingen stuurt. De knipsels bevatten de uitslag van aanbestedingen waarop Begemann ook heeft ingeschreven. Dank zij het invoerrecht én de lage inschrijfprijs weet Begemann de orders in de wacht te slepen.

Uit de winst- en verliesrekening over 1886, 1887 en 1888, die zich in collectie Kam bevinden, blijkt dat over die jaren in het totaal een netto winst van f 12.000 is behaald. Dat lijkt een aardig bedrag, maar dergelijke winstcijfers boden waarschijnlijk perspectief voor groei in de toekomst. De snelle groei van het personeelsaantal ná de omzetting in een N.V. zou kunnen wijzen op het belang van nieuwe financiële impulsen. Maar ook de aantrekkende markt, onder invloed van de versnelde industrialisering in Nederland, heeft daarbij een rol gespeeld.

De intekenaren zijn bijna allemaal bekenden en/of verwanten van de twee directeuren. Dit wijst op het belang van familierelaties in de vroege periode van de industrialisatie. Ondanks de verwantschap met een aantal families uit de kapitaalkrachtige betere burgerij bleek het toch moeilijk om voldoende kapitaal bijeen te krijgen. Het zou aardig zijn om het beleggingsgedrag van de eerste aandeelhouders te onderzoeken om vast te stellen of zij ook elders aandelen hadden of op een andere manier financieel belang hadden in industriële ondernemingen.

Het belang van de omzetting in een N.V. is, naar mijn indruk niet zozeer de directe financiële inbreng d.m.v. de aandelenplaatsing, geweest. De, veel moeilijker in geldwaarde uit te drukken, goodwill, ervaring en relaties van een aantal aandeelhouders lijkt mij op den duur van meer belang geweest te zijn voor de voortgang van het bedrijf. Maar waren de f 20.000 niet bijeengebracht dan was wellicht de N.V. Koninklijke Nederlandse Machinefabriek v/h E.H. Begemann nooit tot stand gekomen. Daarmee had Helmond industriële geschiedenis gemist, die, naast de textielnijverheid, een belangrijke impuls is geweest voor niet alleen het economische maar ook voor het sociale leven in Helmond.

NOTEN.

- (1) A.P. van Goudoever: De ondernemer E.H.Begemann en zijn bedrijf, 1871-1913, in: *De Vlasbloem* deel 4 (1983) 192-214
- (2) Gemeentelijke Archiefdienst Amsterdam , *Particuliere Archieven*, no. 287
- (3) Zie voor de persoon E.H.Begemann: het artikel van Van Goudoever en de daarin genoemde literatuur. Er bestaat een genealogie van de familie Begemann, maar deze kan ik nergens te pakken krijgen (niet aanwezig op de bibliotheek van de gemeentelijke archiefdienst Helmond)
- (4) De meest uitvoerige levensbeschrijving is van de hand van zijn schoonzoon Ir. C. Biemond en is gepubliceerd in *De Ingenieur*, 47 (1932) A 291-292
Zie verder ook: J.C. van Marken, : *Uit het fabrieksleven. Hoofdartikelen uit de fabrieksboedel*, (z.pl., z.j.) tweede deel, p.220-223
- C. Köffler: *Het geslacht Kam* ('s-Gravenhage, 1907) (ik heb deze genealogie niet kunnen bestuderen, omdat zij nergens uitgeleend werd, maar ik vermoed dat hierin ook nog wel gegevens te vinden zijn).
- (5) Het is in dit verband opvallend dat de twee belangrijkste technici die aan de machinefabriek van Begemann verbonden zijn, begin 1889 het bedrijf verlaten. Het betreft ingenieur H.S. Grosjean, die van 1882 tot 1889 in dienst van Begemann is (Bevolkingsregister 1880-1890, A 21 en E 427) en L.A. van Schie die van 1888 tot 1889 in Helmond verblijft. Van Schie was eerder bedrijfsleider/eigenaar van een machinefabriek te Schiedam geweest, waarmee Begemann zaken deed. Bij zijn praktijkopleiding in Engeland, eind jaren zestig, had Van Schie al ervaring opgedaan met centrifugaalpompen . Van Schie, die na zijn vertrek uit Helmond zich in Rotterdam vestigt (waar hij eerst een raadgevend ingenieursbureau begint en later leraar in de stoomwerktuigkunde wordt) publiceert in latere tijd nog over centrifugaalpompen (zie *Vakblad voor den werktuigkundige en electrotechnicus*, pg.1 (1903/1904), 2e halfjaar, 22)
- (6) Het volgende relaas is vrijwel uitsluitend geput uit de archivalia in de genoemde collectie Kam, inv. nos.230 en 247
- (7) I.G. Kam: *50 jaren Begemann N.V.* (Helmond, 1939), p.26
- (8) Voor de herkomst en achtergrond van de belangrijkste betrokken families:

- Het geslacht Kam, in: Nederlandsch Patriciaat 25 (1939) 111- 125.
- Het geslacht Boissevain, in: idem 14 (1924) 11-38.
- Het geslacht Kruseman, in: idem 40 (1954) 229 - 276.

Verder berusten veel van de verschillende verwijzingen op informatie van Mevr. Biemand-Kam te Leiden, waarvoor dank !

- (9) Zie *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek* (NNEW) deel VII (Leiden, 1927), Kol. 161-164
- (10) Een kennis uit de periode dat Kam Sr. als dominee Leur als staanplaats had.
- (11) NNEW, deel VIII (Leiden, 1930), Kol. 605-606. Hij was getrouwd met een Boissevain.
- (12) NNEW, deel VII (Leiden, 1927), Kol. 339-340. Vermoedelijk is Canter Cremers een oude Zakenrelatie van Begemann. Hij was o.a. eigenaar van de ontginning de Prinsenpeel te Mill en sinds 1882 Commissaris van de Noordbrabantse Duitse Spoorwegmaatschappij, een belangrijke klant van de machine-fabriek van Begemann.

Onze waterwegen

Jan Zeeuwen.

Het plan van Marcus van Gerwen, kwartierschout van Kempenland, om de steden Luik en 's-Hertogenbosch, via een Brabantse waterverbinding, te laten communiceren, getuigde van een grote visie. Hiervoor maakte hij, ook op ons grondgebied, van de Aa gebruik. De rivier de Aa zou van Asten tot 's-Hertogenbosch verbreed en uitgediept worden. Aansluiting met te graven kanalen Asten-Maastricht zou dan moeten volgen. En Maastricht was via de Maas dan weer met Luik verbonden. Edoch, door de voortdurende oorlogshandelingen in onze Meierij en het aangrenzende kon niets van dit excellente plan worden verwerkelijkt.

Tijdens de Franse bezetting pleitte koning Lodewijk Napoleon, bij besluit van 3 mei 1809, voor bevaarbaar-making van de Aa om zodoende een deel van het eerste plan uit te voeren: de verbinding Helmond-'s-Hertogenbosch via een rivier.

Enkele jaren later echter bleek dit alles achterhaald. Koning Willem I, die na de nederlaag van Napoleon bij Waterloo, naar ons land terugkeerde, bleek wat onze provincie betreft, erg voortvarend. Daarvan profiteerde ook ons Oostelijk Brabant en in 822 werd begonnen met het graven van een kanaal tussen 's-Hertogenbosch en Weert, langs Helmond. Ons gemeentebestuur stelde een plan op om een haven aan te leggen en deze als overslagplaats te laten dienst doen, voor goederen, die voor Eindhoven waren bestemd. Dit laatste tot groot ongenoegen van de Eindhovenaren, die het kanaal langs hun stad wilden leiden, omdat hun waterverbinding via de Dommel met 's-Hertogenbosch óók slecht was. Toen dat niet mogelijk bleek, liet de stad voor eigen rekening een kanaal graven, het Eindhovens Kanaal, kosten f 180.000.--, in 1845 en 1846, als verbinding met de Zuid-Willemsvaart.

De Zuid-Willemsvaart,
een druk viswater

Helmond als overslagplaats voor Eindhovense goederen, was dus een mislukking, toch zou het de ontwikkeling van onze stad bevorderen. Het graven, die medaille, had ook een keerzijde. Immers in 1822 kwamen vaak ordeverstoringen voor; gelukkig niet zo ernstig. Dat hield verband met het graven, met schop en kruiwagen, van het kanaal midden door ons centrum. Op elk weekend en op de feestdagen werd in de kroegen en herbergen tot diep in de nacht gedronken en niet zo zuinig. In het holst van de nacht kwamen dan de ordeverstoringen. Hieraan trachtte onze gemeenteraad, ten dele, een einde te maken door de drankverkoop te beperken. Bij besluit van 13 september 1822 werd verkoop, in de zomer, vóór 5.00- en ná 22.30 uur verboden.

Toen alles achter de rug was, in 1826, bleek reeds één jaar later dat het bezoek aan onze weekmarkt sterk was toegenomen. In 1855 voeren ruim 4000 schepen de Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch binnen, een druk bevaren kanaal dus. Allemaal schepen geladen met kalk, hout en steenkool en koopmansgoederen. Omdat bij de sluizen normaal wachttijden golden, vestigden daar alras café's. Uit de praktijk bleek echter, dat de paarden die de schepen trokken, vaak door dronken schippers werden mishandeld. Een verbod tot vestiging daar volgde en de café's moesten zich elders vestigen. Die vestigingsverboden hadden geen betrekking op onze textiel- en metaalindustrieën, waarvan een deel zich reeds in de vorige eeuw langs het kanaal vestigde. In de eerste plaats vanwege de situering: op amper 100 m een snelle en goedkope verbindingsweg voor hun produkten. Het betrof in de 18e-, 19e en 20e eeuw de textielindustrieën: Raymakers 1772, van Vlissingen 1846, Carp 1848, Diddens & van Asten 1868, Leco 1926, Helmondse textielmij. 1930. De metaalindustrieën: Begemann 1872, Nedschroef 1890, van Dongen 1910, de Wit 1921, Robur 1937. Bovendien levensmiddelenbedrijf Edah 1916, Matrijzenfabriek GIM en Golfpapierfabriek van Dam.

Enkele hiervan zijn verdwenen; overgeplaatst naar het industrieterrein: Robur en Carp. Daarvoor in de plaats kwamen woonhuizen en flats, een oefenruimte voor Stads-harmonie Phileutonia, een kantoor van vakbond F.N.V. en enkele kleinindustrieën. Maar ook schitterende nieuwbouw als Obragas, Nedschroef, Edah, Verpleegtehuis Keyserinnedaal, Wasserij Wilhelmina, Sorteercentrum P.T.T. En de frontale vernieuwingen van Raymakers, houthandel De Vries, Auto-onderdelen De Kinderen, en Expediteur Noten/Vos.

Door al deze vernieuwingen is het aanzien voor de kanaalpassant zeer verbeterd. Ook alle bruggen op ons gebied zijn vervangen, verbreed en schitterende staaltjes van industrieële vormgeving. Toch, hoe fraai ook, het bleven obstakels voor het toenemend verkeer én de handel.

Heel lang zou het niet meer duren, want de omlegging van het kanaal zou vóór 1995 zijn beslag krijgen. De "vaste" bruggen lagen er reeds; al jaren op Aarle's en Helmonds territoire. Het nieuwe kanaal zou ca. 11 km lang worden; de uitmondingen waren dichtbij het Wilhelmina- en het Eindhovens Kanaal. Veel natuurschoon ging niet verloren, want op diverse plaatsen doorkliefde het weiden en volgde het de bedding van de Aa, dus bijna niet door onze bossen. Het omgelegde kanaal zou 40 m breed worden, dus breder dan het huidige. Het zou toegankelijk worden voor schepen van 1350 ton. Aanleg was, om financiële redenen, ernstig vertraagd. Reeds in 1966 pleitte minister Suurhof voor omlegging, met instemming van de juist in functie zijnde burgemeester Geukers. In een later stadium liet deze toch wel twijfels horen, omdat hij vreesde dat andere stadsplannen dan in de verdrukking zouden komen.

Toch moest de knoop ééns worden doorgehakt, want door de grote scheepspassage zorgde het al jaren voor een ernstige verstoring van het verkeer in westelijke- en oostelijke richting. Mogelijk zouden delen binnen Hel-

monds gebied overkluisd worden . Daartoe was geen goed-
keuring van Rijkswaterstaat nodig, want die instantie
was best genegen, het deelkanaal dat niet meer zou wor-
den bevaren, aan de gemeente Helmond te verkopen.

Overkluizing zou wel het einde betekenen van de golf
van plezierjachten, die Helmond bezocht. Een deel van
hen kwam speciaal voor onze stad, want het aantal dat
Sluis VII passeerde was vaak groter, dan het getal dat
bij Sluis VIII onze stad weer verliet. Dat wees de regi-
stratie uit. " Helmond zien en dan sterven " was moge-
lijk hun devies.

Ofschoon van stoffelijke overschotten aan boord van
plezierjachten nimmer iets werd vernomen.

*****

++++++
SLEGS' VIR BLANKES

Kent u mogelijk het verschil tussen een
Chinees en een Helmonder?

"Unnen Helmonder zie g'ut zo nauw nie...."

++++++

REEDS MÉÉR DAN EEN EEUW!

DRUKKERS SINDS 1872

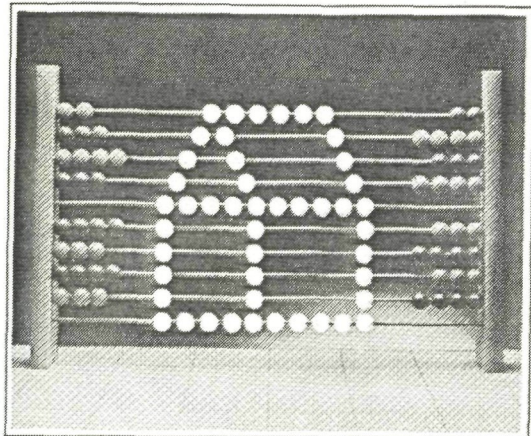
DE REIJDT-SIMONS BV

DRUKKERIJ

KANTOORVAKHANDEL

KROMME STEENWEG 35 · HELMOND

TELEFOON 04920-22330

Bij een hypotheek met een variabele rente betaalt u nooit meer dan de geldende marktrente. Aanpassingen vinden geleidelijk plaats. Stijgt de marktrente, dan betaalt u meer. Daalt die, dan worden uw hypotheeklasten lager.

U kunt bij de Variabele Rente Hypotheek onbeperkt boetevrij aflossen.

Bovendien kunt u meestal de afgeloste bedragen opnieuw opnemen zonder notariskosten.

De Variabele Rente Hypotheek van de Rabobank biedt u maximale vrijheid.

Een grote mate van vrijheid dus.

De huidige variabele rente is

aantrekkelijk laag en bedraagt bij

gemeentegarantie en maandbetaling **6,5%**

Dit is een van de vele hypotheekmogelijkheden van de Rabobank.

Maak daarom een afspraak met onze hypotheek-adviseur. Hij geeft u advies op maat en kan u precies vertellen wat de voorwaarden van uw eigen Rabobank zijn.

Rabobank
geld en goede raad